

بررسی عوامل موثر بر انضباط اجتماعی در میان جوانان اردبیل

هوشنگ شهبازی^۱، سیدصفر موسوی^۲، بیژن حسین نژاد^۳

تاریخ دریافت: ۹۳/۰۸/۲۶

تاریخ پذیرش: ۹۳/۱۲/۰۲

از صفحه ۱۳۱ تا ۱۵۲

چکیده

انضباط اجتماعی و نتایج حاصله از آن در سلامتی جامعه، شادابی اجتماعی، احساس امنیت، یگانگی و سازش فردی و اجتماعی اهمیت به‌سزایی داشته و در نهایت عامل تمدن ساز و شکوه اجتماعی زیستن انسانهاست. زندگی اجتماعی انسان تحت حاکمیت قواعد و هنجارهای اجتماعی است که پیروی از آن مهمترین ویژگی و رکن تربیت و فرهنگ هر جامعه است. در بررسی مسائل اجتماعی همواره مساله نظم و انضباط، ناهنجاری‌ها و کنترل و نظارت اجتماعی از مقولات برجسته بوده، که شناخت و بررسی علمی مسائل اجتماعی از دغدغه‌های صاحب‌نظران و مدیران اجتماعی است. هدف اصلی این مقاله شناسایی و اولویت بندی عوامل مؤثر بر انضباط اجتماعی در میان جوانان اردبیل می باشد. روش‌های مورد استفاده در این مقاله روش اسنادی و روش پیمایشی می باشد. جامعه آماری پژوهش حاضر از میان جوانان سنین ۱۵-۲۹ سال در شهر اردبیل که تعداد آنها بر اساس آمار سازمان مدیریت و برنامه ریزی ۲۵۷۱۱۲ در سال ۱۳۹۰ بوده است انتخاب شده‌اند که نمونه گیری طبقه بندی و نمونه گیری طبقه ایی تصادفی برای انتخاب نمونه استفاده شده است و جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها بر حسب سطوح سنجش متغیرها از ۱- تحلیل دو متغیره: در تحلیل دو متغیره از آزمون‌های آنالیز واریانس و ضریب همبستگی پیرسون و برای تحلیل‌های چند متغیره از رگرسیون استفاده شده است. ۲- تحلیل چند متغیره: در پژوهش حاضر برای آنالیز داده‌های گردآوری شده از نرم افزار *spss15* استفاده شده است.

نتایج استنباطی حاکی از این است که بین متغیرهای مستقل: بین پابندی دینی، اعتماد اجتماعی، نظارت اجتماعی غیر رسمی و رسمی (پلیس) انضباط اجتماعی رابطه معنی داری وجود دارد.

کلید واژه‌ها

انضباط اجتماعی، اعتماد اجتماعی، پابندی دینی، کنترل اجتماعی (رسمی و غیر رسمی)، جوانان.

۱ - معاون اجتماعی فا. اردبیل - کارشناسی ارشد مدیریت

۲ - رئیس اداره برآورد اجتماعی فا. اردبیل

۳ - محقق - کارشناسی ارشد روانشناسی bijan.shabil@yahoo.com

مقدمه و بیان مسأله

رعایت «نظم» و «انضباط اجتماعی»، یکی از مهمترین عوامل ایجاد ثبات و پایداری هر نظام و جامعه یا در سطح میانی، هر سازمان و گروه است. اگر نظم و ثبات در مجموعه ای وجود نداشته باشد و تکلیف و وظیفه هر کس مشخص نباشد یا به آن عمل نکند، به هیچ وجه نمی توان انتظار داشت که آن مجموعه، به اهداف تعیین شده خود دست پیدا کند و بتواند ثبات و دوام خود را حفظ نماید «گالبرایت، (۱۳۷۱).

چنانچه انضباط اجتماعی را به صورت حس وظیفه شناسی فرد نسبت به جامعه تلقی می کنیم بررسی آثار و پیامدهای آن در زندگی اجتماعی و فردی به صورت یک ضرورت منطقی تلقی شده و جستجوی راهکارها و شیوه‌های علمی تحقق این پدیده گام بعدی محسوب می‌شود. اگر نظم و امنیت در سطح خرد که نهادهای بنیادین مانند خانواده، مدرسه و محله می باشند تولید نشوند و در ساختارهای کلان انتظام نیابند در حقیقت بنیادهای انسجام و انتظام کژکارکردی و اختلال می شوند و نمی توان نارسایی و ناکارآمدی زنجیره علمی نظم و امنیت عمومی را بهنجار کرد.

انضباط اجتماعی و رعایت حقوق دیگران و تقدم مصالح فرد به جامعه باید به شیوه‌های مناسب به افراد آموخته شود، انضباط اجتماعی و رعایت قانون باید توسط پدر و مادر علاوه بر گفتار در رفتار نیز اجرا شود.

سیستم اجتماعی دارای خصوصیات نظم و تعادل است و اجرای آن به یکدیگر وابسته می باشد از این رو سیستم باید از حمایت دیگر سیستم ها بهره مند شده در عین حال باید از طریق مشارکت اعضا و عناصرش بقا و حیات یابد تمایل به نظم در سیستم اجتماعی، به لحاظ وجود مکانیسم فوق خود به خود می باشد و حالت طبیعی به سیستم می‌دهد.

جامعه شناسان مختلف تعاریف متفاوتی از نظم جامعه ارائه داده اند یعنی با تحول ابعاد مختلف نظم به یک بعد خاص آن را تعریف نموده‌اند. پارسونز ابعاد مختلف نظم اجتماعی را به بعد هنجاری تقلیل می دهد، مارکس گرچه ابعاد مختلف نظم را به طور ضمنی می بیند لکن این ابعاد را به بعد منظومه منافع مادی و سیاسی تقلیل می‌دهد.

نظم اجتماعی هم وسیله و هم هدف به گشت اجتماعی است و در غیاب نظم اجتماعی، انسان نه تنها به خود مختاری و آزادی نمی‌رسد بلکه دچار بی‌هنجاری محض می‌شود.

فراتر از سطوح تعریفی و در مقام تبیین، از دیدگاه‌های مختلف می‌توان حوزه نظم و انضباط اجتماعی و یا قانون‌پذیری را مورد توجه قرار داد. از دیدگاه نظریه پردازان اجتماعی، اگر نظم و ثبات در مجموعه‌ای وجود نداشته باشد، نباید انتظار داشت آن اجتماع به اهداف خود برسد. هابز (۱۹۶۲) می‌گوید: میل به صیانت نفس، انسان را وادار می‌کند که به قرارداد اجتماعی تن دهد و نظم را به اجبار رعایت کند (توسلی، ۱۳۷۵).

با توجه به موارد مذکور، مسأله مورد بررسی در مقاله حاضر این است که عوامل مؤثر بر انضباط اجتماعی در میان جوانان اردبیل کدامند.

اهداف تحقیق

هدف کلی

بررسی وضعیت انضباط اجتماعی در بین جوانان شهر اردبیل و عوامل مرتبط با آن

اهداف جزئی

- شناسایی رابطه بین اعتماد اجتماعی و انضباط اجتماعی
- تعیین رابطه بین پایبندی دینی و انضباط اجتماعی
- تعیین رابطه بین کنترل رسمی (پلیس) و انضباط اجتماعی
- تعیین رابطه بین کنترل اجتماعی غیررسمی و انضباط اجتماعی

پیشینه تجربی تحقیق

صاحب‌زاده در پژوهش خود تحت عنوان: «بررسی سنجش میزان انضباط مردم مشهد با تاکید بر هنجارهای عام و مربوط به ترافیک»، انضباط را به معنای درونی ساختن هنجارها یا شیوه‌های عمل دانسته و در ایجاد انضباط، «فرایند اجتماعی شدن» را دارای بیشترین سهم می‌داند. به اعتقاد وی فرایند اجتماعی شدن بر اساس مکانیسم

«یادگیری» شکل می‌گیرد و یادگیری، فرایندی است که افراد از طریق آن در جریان اجتماعی شدن به کسب و اخذ شیوه‌های مورد توافق می‌پردازد (صاحب زاده، ۱۳۷۸).

در بحث «نظم و انضباط اجتماعی و تقویت روحیه قانون‌گرایی» اگر چه عوامل اجتماعی و روانشناختی نقش دارند، اما نمی‌توان تاثیر برخی «شاخص‌های دینی و اخلاقی» را نادیده گرفت. «کریمی» در این زمینه برخی شاخص‌ها نظیر: دینداری و تقویت ایمان را مورد تاکید قرار داده است (کریمی و دیگران، ۱۳۸۸).

در تحقیق دیگری تحت عنوان: «بررسی نقش عوامل فرهنگی - اجتماعی موثر بر قانون‌گرایی و قانون‌گریزی شهروندان تبریز» عنوان شده است که بین نگرش دینی با قانون‌گرایی همبستگی مستقیم معنی‌دار وجود دارد. به اعتقاد محقق هر چه افراد دارای «اعتقاد ارزشی» بیشتری باشند از «تیروی نظارت درونی» بیشتری جهت قانون‌گرایی بهره‌مند می‌شوند (صداقت، ۱۳۸۴).

جان بزرگی نیز در تحقیق خود تحت عنوان: «بررسی اثر بخش روان‌درمانگری کوتاه مدت و بدون جهت‌گیری مذهبی بر مهار اضطراب و تنیدگی» ضمن اشاره کامل به نقش «دین و مذهب» در حل «مشکلات روانشناختی» و «سازش یافتگی» به عواملی نظیر «پرورش عقلانی»، «هویت بخشی»، «نظم اجتماعی و فردی»، «مهار رفتار درونی و بیرونی» و ... اشاره می‌کند (جان بزرگی، ۱۳۷۸). محقق همچنین اضافه می‌نماید که دورکیم و وبر گفته‌اند مذهب الگویی برای «نظم اجتماعی» تدارک می‌بیند. بنابراین مذهب واجد مولفه‌های مهمی برای سازش یافتگی انسان می‌باشد و کسانی که «ارزش‌های مذهبی» را بر دیگر ارزش‌ها ترجیح می‌دهند از سازش یافتگی بیشتر و سلامت روانی بیشتری برخوردارند (همان) در نتیجه می‌توان این افراد را برای رعایت انضباط اجتماعی آماده‌تر و مهیارتر فرض نمود.

«زهرافروتنی» در پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت دولتی دانشگاه تهران در سال ۱۳۷۹ با عنوان «بررسی ارتباط برخی از عوامل سازمانی با انضباط اجتماعی در سازمان در شهرستان خوی» پرداخته است (ابراهیمی، ۱۳۸۷).

چارچوب نظری

برای تبیین مساله انضباط اجتماعی می توان از سه شاخه از علوم اجتماعی بهره برد. در تحقیق حاضر ابتدا نظریه‌های جامعه‌شناختی در مورد انضباط اجتماعی مورد بررسی قرار خواهد گرفت، سپس تئوری‌های روان‌شناسی و روان‌شناسی اجتماعی مطرح خواهند شد.

نظریه‌پردازان حوزه جامعه‌شناسی برای تبیین انضباط اجتماعی ساختارهای بیرونی را مورد توجه قرار می‌دهند، در واقع واحد تحلیل آنها جمع است نه فرد. همچنین نظریه‌پردازان جامعه‌شناسی در این پژوهش به دو دسته تقسیم می‌شوند: نظریه‌پردازان مکتب نظم که می‌توان دانشمندانی نظیر دورکیم، پارسونز، مرتون، هیرشی، فرایدی، بلاو، هابرماس، الگزندر، گیدنز، کوئن، رکلس، وارد، ساوج، چلبی را نام برد و نظریه‌پردازان مکتب تضاد که شامل بنگر، ترک و ولد می‌باشد.

نظریه‌گرایی

تجربه از نظر «خانم هروشکا» نیز عامل موثری در پیدایش‌گرایی می‌باشد. به نظر وی دسترسی به هدف و ارضاء نیاز همواره با احساس رضایت، احساس خوشبختی و تجربیات مطبوع همراه است و بر عکس عدم ارضای نیاز با نارضایتی و ارزش‌های احساس منفی، این خاطرات همراه با احساس‌های ارزشی آنها در حافظه باقی می‌ماند و آن چیزی را که ما تجربه می‌نامیم می‌سازند به این ترتیب تکرار و تراکم همراه با احساس ارزشی آن روی‌گرایی تاثیر دارد (همان منبع، ۴۵). مسائل اجتماعی نظم در سطح خرد دو عنصر اساسی سازنده جامعه در سطح خرد فرد و تعامل می‌باشد. از لحاظ تحلیلی تعامل بالقوه دارای دو وجه ابزاری و اظهاری است در تعامل با وجه صرفا ابزار دیگری و تعامل برای کنشگر جنبه کاملا ابزاری دارد. در معنای محدود کلمه سنخ عالی چنین تعاملی نوع مبادله سرد است، چنین تعاملاتی معمولا زیاد انجام می‌شود و بیشتر دارای خصلت تصادفی و مشروط هستند.

اما آنچه افراد را به هم پیوند می‌دهد باعث تکرار و دوام و متشکل شدن تعاملات می‌گردد بعد اظهاری تعامل است که ما یا اجتماع یا گروه شکل می‌گیرد.

با تشکیل «ما» یا گروه است که می توان صحبت از انگاره های منظم و نسبتا پایدار تعاملات نمود، پس در سطح خرد به لحاظ تحلیلی دو عنصر فرد و تعامل اثر ترکیبی آنها یعنی ما، هر سه دست اندرکارند و می توان برای هر کدام از این عناصر در چارچوب AGIL پاسونز چهار بعد مطرح نمود (چلبی، ۱۳۷۵: ۱۷).

با تشکیل «ما» می توان از نوعی نظم اجتماعی فرد سخن گفت. این نظم اجتماعی همزمان در برگیرنده ی افراد، تعاملات و ما است. مایی که خود از دو عنصر فرد و تعاملات تشکیل شده است. جهت حفظ و بالطبع حفظ الگوهای تعاملی نظم اجتماعی فرد حداقل در چهار بعد با چهار شکل ماهوی مواجه است. این چهار شکل عبارتند از:

● هم فکری مشترک (L)

● همگامی مشترک (G)

● همدلی (I)

● همبختی مشترک (A) (منبع قبل: ۱۹-۱۸).

مسائل اجتماعی نظم در سطح کلان: جامعه متشکل از «ما»ها و گروههای گوناگون است که به تعداد هر کدام از آنها در سطح خرد نظم اجتماعی ریز وجود دارد اما در سطح کلان (جامعه) احتیاج به نظمی فراگیر است نظم اجتماعی در سطح کلان به ویژه در جوامع معاصر با چهار مسئله ماهوی اساسی مواجه است.

نظریه کنترل اجتماعی

این نظریه علت اصلی ناهنجاری را نبود کنترل اجتماعی می داند. فرض اصلی این است که افراد به طور طبیعی تمایل به کج رفتاری دارند و اگر تحت کنترل قرار نگیرند چنین می کنند و کج رفتاری اشخاص، بیش از آن که ناشی از نیروهای محرک به سوی نابهنجاری باشد محصول عدم ممانعت است. آنچه موجب هم نوایی می شود اعمال کنترل اجتماعی بر افراد است که جلوی کج رفتاری را می گیرد. بنابراین فقدان یا ضعف کنترل اجتماعی علت اصلی ناهنجاری است. (به نقل از صدیق، ۱۳۹۰: ۵۱).

تراوس هرشی علت همنوایی افراد با هنجارهای اجتماعی را پیوند اجتماعی آنها دانسته است. وی مدعی است که پیوند میان افراد و جامعه مهم‌ترین علت همنوایی و عامل اصلی کنترل رفتارهای فرد است و ضعف یا نبود آن موجب اصلی ناهنجاری است. (به نقل از صدیق، ۱۳۹۰: ۵۲).

نظریه آنومی مرتن

یکی از نظریاتی که متاثر از دیدگاه بی‌سازمانی اجتماعی و چشم انداز کارکردگرایی ساختی درباره آسیب‌ها و مسائل اجتماعی مطرح شده است نظریه آنومی، رفتار انحرافی و الگوی انطباق فردی رابرت مرتن است. نظریه مرتن مبتنی بر مفاهیمی همچون "اهداف نهادی شده"، "وسایل نهادی شده" و روابط کارکردی بین آنها، کارکردهای آشکار و پنهان و الگوهای انطباق فردی (افتار انحرافی) است. این نظریه بر آن است تا پیدایش عدم تعادل ساختاری، بی‌سازمانی اجتماعی و تضعیف هنجارها و پیدایش آنومی و لذا پیدایش شیوه‌های انطباق فردی (یعنی پیدایش رفتارهای انحرافی یا آسیب‌ها و مسائل اجتماعی) را بر اساس ناهمگونی بین دو ساخت اصلی جامعه، یعنی "اهداف نهادی شده" و "وسایل نهادی شده" توضیح می‌دهد. از نظر مرتن "اهداف نهادی شده عبارت است از تعاریف نهادی شده درباره ارزش‌ها و امور مطلوب و وسایل نهادی شده عبارت است از شیوه‌های استاندارد کنش برای نیل به اهداف و ارزش‌ها" (اسکید مور، ۱۳۸۷).

بر اساس نظریه مرتن هنگامی که بین اهداف نهادی شده و وسایل نهادی شده برای نیل به آنها هماهنگی وجود دارد و اکثریت اعضای جامعه برای دستیابی به اهداف و ارزشهای نهادی شده بر طبق هنجارهای مقرر یا وسایل نهادی شده عمل می‌کنند، شیوه‌های انطباق فردی (رفتارهای انحرافی) یا مسائل و آسیب‌های اجتماعی وجود ندارد یا بسیار محدود است. اما هنگامی که تبلیغ و تاکید فراوانی در مورد اهداف نهادی شده (مانند انگیزه پیشرفت و کسب موفقیت مادی) به‌وسیله نظام جامعه پذیر می‌شود (تعلیم و تربیت، رسانه‌ها، حکومت و مذهب) وجود دارد و سطح توقعات مردم برای دستیابی به تحرک اجتماعی افزوده شده است اما وسایل و شیوه‌های نهادی شده برای نیل به این اهداف فراهم نیست یا این شیوه‌های نهادینه شده برای همگان قابل دسترسی نیست، عدم

تبادل ساختاری بی سازمانی اجتماعی و شیوه های انطباق فردی (رفتارهای انحرافی یا آسیب ها و مسائل اجتماعی) نمود می یابد.

نظریه عدم تعادل ساختاری تالکوت پارسونز:

نظریه پارسونز درباره مسائل اجتماعی نیز مبتنی بر عدم تعادل ساختاری و بی سازمانی اجتماعی در اثر عدم تطابق نظام اجتماعی یا خرده نظام های آن با تغییرات سریع محیطی و اجتماعی است پارسونز در تحلیل انتزاعی خود از سازوکارهای جامعه و مسائل اجتماعی، جامعه را به مثابه سیستم اجتماعی متشکل از مجموعه به هم پیوسته ای از ریز سیستم ها و نهادهایی می داند که هر یک برای تداوم سیستم، تعادل و ثبات آن، کارکردی را به انجام می رسانند. او معتقد است که هر سیستم اجتماعی در هر سطحی باید بتواند برای حفظ بقاء و تعادل خود، چهار کارکرد اصلی را انجام دهد این کارکردها عبارتند از:

- کارکرد انطباق با محیط
- کارکرد دستیابی به هدف یا هدف یابی
- حفظ وحدت و انسجام اجتماعی
- بقای الگو و حفظ هویت نظام اجتماعی

در تعریف پارسونز از نهاد اجتماعی، نهاد مجموعه نسبتاً پایدار و منظمی از الگوهای استاندارد شده کنش و عمل برای یک کارکرد اصلی نظام اجتماعی کل است. بنابراین حول محور هر یک از چهار کارکرد اصلی نظام اجتماعی، یک نهاد اجتماعی شکل می گیرد. چنانکه کارکرد حفظ الگو و بقای هویت در خرده نظام فرهنگی و توسط نهاد تربیت انجام می شود، کارکرد حفظ وحدت و انسجام اجتماعی در خرده نظام اجتماعی و توسط نهاد عرف و قانون ایفا می شود و کارکرد دستیابی به هدف در خرده نظام شخصیتی و توسط نهاد سیاست انجام می شود و کارکرد انطباق با محیط در خرده نظام زیستی و توسط نهاد اقتصاد، انجام می شود (ریتزر، ۱۳۸۰).

سوالات پژوهش

۱- آیا بین پایبندی دینی و انضباط اجتماعی رابطه وجود دارد؟

۲- آیا بین نظارت اجتماعی غیر رسمی و انضباط اجتماعی رابطه وجود دارد؟

۳- آیا بین نظارت اجتماعی رسمی (پلیس) و انضباط اجتماعی رابطه وجود دارد؟

۴- آیا بین اعتماد اجتماعی و انضباط اجتماعی رابطه وجود دارد؟

روش پژوهش

روش های مورد استفاده در این مقاله روش اسنادی و روش پیمایشی می باشد.

در تحقیق حاضر جهت تجزیه و ها از روش های آماری مناسب استفاده تحلیل داده ها بر حسب سطوح سنجش متغیر شده است. روش های آماری مورد استفاده در این تحقیق متشکل از دو بخش عمده می باشد:

الف: روش تحلیل توصیفی که متشکل از آماره های توصیفی شامل شاخص های مرکزی، پراکندگی، فراوانی ها و ... که بیشتر تحلیل تک متغیره مورد استفاده قرار گرفته است.

ب: روش تحلیل استنباطی: در بخش نتایج استنباطی تحقیق به توصیف نتایج استنباطی روابط بین متغیرها با استفاده از آزمون های همبستگی پیرسون، آنالیز واریانس یک طرفه و دو گروه مستقل پرداخته شده است که در دو بخش قابل بررسی است: ۱- تحلیل دو متغیره: در این تحلیل برای توصیف همبستگی از آزمون هایی مانند آنالیز واریانس یک طرفه، و همبستگی پیرسون استفاده شده است. ۲- تحلیل چند متغیره: در پژوهش حاضر برای آنالیز داده های گردآوری شده از نرم افزار SPSS 15 استفاده شده است.

جامعه آماری و روش نمونه گیری

- جامعه آماری پژوهش حاضر از میان جوانان سنین ۱۵-۲۹ سال در شهر اردبیل که تعداد آنها بر اساس آمار سازمان مدیریت و برنامه ریزی ۲۵۷۱۱۲ در سال ۱۳۹۰ بوده است انتخاب شده اند که از این میان تعداد ۱۳۰۸۵۹ نفر زن و تعداد ۱۲۶۲۵۳ نفر مرد بوده اند.

- در پژوهش حاضر از نمونه‌گیری طبقه بندی و نمونه‌گیری تصادفی استفاده شده است که روش کار بدین صورت است که ابتدا طبقات را بر اساس منطقه سه گانه اردبیل مشخص نموده و در مرحله بعد به تعداد افراد مورد نیاز از هر طبقه به شیوه نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شده و اطلاعات لازم از نمونه ها گردآوری گردید.
- پس از مشخص شدن حجم نمونه، با استفاده از شیوه نمونه گیری طبقه ای از میان جوانان ۲۹-۱۵ ساله در هر منطقه افراد به نسبت تقریباً مساوی از میان مناطق سه گانه با استفاده از شیوه نمونه گیری تصادفی ۲۳۹ نفر انتخاب گردیدند.

روایی و اعتبار ابزار سنجش

برای گردآوری اطلاعات مرتبط از روش اسنادی، با کمک ابزار هایی نظیر کتاب ها و فصلنامه‌ها استفاده شده است و جهت گردآوری اطلاعات برای قسمت‌هایی از روش پیمایشی از طریق ابزارهایی نظیر پرسشنامه کتبی با سؤالات باز و بسته استفاده شده است. در رابطه با اعتبار و روایی پرسشنامه باید گفت که پس از طراحی و تنظیم پرسشنامه، اعتبار صوری آن توسط تعدادی از دانشجویان و صاحب نظران مورد ارزیابی قرار گرفت و تعدیلاتی در آن صورت پذیرفت.

تعریف انضباط اجتماعی

انضباط در لغت به معنای سامان گرفتن، نظم و تربیت، درستی و عدم هرج و مرج است (دهخدا، ج ۳، ۱۳۷۷: ۳۵۶۱).

انضباط اجتماعی یک هنجار اجتماعی است که برای تداوم زندگی اجتماعی و ایجاد نظم و اجتماعی در جامعه پدید می آید. وجود انضباط اجتماعی موجب آرامش جامعه و محیط کار و در نتیجه موجب افزایش بهره وری می گردد. در واقع انضباط اجتماعی برخاسته از باورها و ارزش های اجتماعی هر جامعه و هر فرد است. باورها و ارزش های اجتماعی از روابط و مناسبات اجتماعی هر جامعه و هر فرد است. باورها و ارزش های اجتماعی از روابط و مناسبات اجتماعی هر جامعه نشات می گیرد. هر قدر روابط و مناسبات اجتماعی بر اصول انسانی و عدالت استوارتر باشد، انضباط اجتماعی در جامعه از سطح بالاتری برخوردار می شود، بنابراین انضباط اجتماعی زمانی در جامعه به بهترین

اندازه می‌رسد که افراد جامعه احساس اجحاف نکنند و یا از مدیریت سیاسی جامعه فاصله نگیرند (نعیم آبادی، ۱۳۸۸).

در ایجاد انضباط، فرایند اجتماعی شدن بیشترین سهم را داراست. در جریان اجتماعی شدن افراد شیوه های مورد توافق همگانی را فرا می گیرند. هنگامی که هنجارها درونی شوند، پایبندی به رعایت هنجارها به وجود می آید. از این رو می توان، انضباط اجتماعی را میزان پایبندی افراد به هنجارهای اجتماعی تلقی کرد (گیدنز، ۱۳۷۹).

هنجارها، الگوی های رفتاری هستند که افراد اجتماع ملزم به پیروی از آن می باشند. کارکرد عمده هنجارها، تنظیم روابط اجتماعی و برقراری نظم اجتماعی است. انضباط اجتماعی به معنی تمایل یا عدم تمایل افراد به رعایت هنجارها، هنجارها به سه دسته رسمی، نیمه رسمی، و غیر رسمی تقسیم می شوند:

- هنجار رسمی: میزان هنجار رسمی = قوانین انضباطی محل تحصیل و اشتغال
- هنجار غیر رسمی: میزان رعایت هنجار غیر رسمی = استفاده از اینترنت، تلفن همراه
- هنجار نیمه رسمی: میزان رعایت هنجار نیمه رسمی = قواعد ترافیک

مرحله بندی نحوه اندازه گیری مفهوم انضباط اجتماعی

متغیر	معرف درجه اول	معرف درجه دوم
انضباط اجتماعی	هنجار رسمی	۳ گویه برای معرف
	هنجار نیمه رسمی	۴ گویه برای معرف
	هنجار غیر رسمی	۲ گویه برای معرف

یافته های تحقیق

نتایج توصیفی تحقیق

- از کل نمونه آماری مورد استفاده در مقاله ۱۲۲ نفر زن و ۱۱۷ نفر مرد بوده اند، به بیان دیگری ۴۹ درصد مرد و ۵۱ درصد زن بوده اند.

- میانگین سنی به دست آمده برای پاسخگویان در این تحقیق برابر با ۲۲/۴۴ می باشد که بیانگر جوانی نمونه های مورد استفاده می باشد.
- از نظر وضعیت تاهل بیشتر پاسخگویان متعلق به افراد مجرد با فراوانی ۲۰۲ نفر یعنی ۸۴/۵ درصد از پاسخگویان بوده است.
- از نظر وضعیت تحصیلات بیشتر پاسخگویان متعلق به افراد دارای مدرک لیسانس با فراوانی ۱۰۵ نفر یعنی ۴۳/۹ درصد از پاسخگویان بوده است.
- نمونه های مورد استفاده در این تحقیق به تعداد تقریباً مساوی از مناطق سه گانه شهرستان اردبیل انتخاب شده است.

نتایج توصیفی متغیر پایبندی دینی به شرح ذیل می باشد:

متغیر	میانگین	واریانس	مینیم	ماکزیمم	تعداد پاسخگویان
پایبندی دینی	۱۴/۹۸	۵/۵۴	۳	۱۸	۲۳۶

بر اساس میانگین بدست آمده برای این متغیر که برابر با عدد ۱۴/۹۸ می باشد پایبندی دینی جوانان شهر اردبیل در سطح بالایی می باشد. همان طور که جدول فوق نشان می دهد ۵۵/۴ درصد از پاسخگویان خود را در حد بالا و ۳۴ درصد متوسط و ۱۰/۵ درصد کم خود را پایبند به انجام اعمال مذهبی دانسته اند.



۱۴۳

نتایج توصیفی متغیر کنترل غیر رسمی بدین شرح است:

متغیر	میانگین	واریانس	مینیم	ماکزیمم	تعداد پاسخگویان
کنترل غیر رسمی	۱۴/۳۴	۴/۹۸	۳	۱۸	۲۳۶

با توجه به نتایج حاصله در این پژوهش، کنترل غیررسمی اثر قابل توجهی بر روی جوانان داشته است به طوری که میانگین حاصل شده برای این متغیر ۱۴/۳۴ می باشد. همان طور که جدول فوق نشان می دهد ۶۵/۲ درصد از پاسخگویان اظهار کردند که در حد بالایی نظم را در خانواده رعایت می کنند و ۲۷/۶ درصد بیان کردند که بطور متوسط و ۷/۱ در حد کم به رعایت نظم در خانواده می پردازند.

میزان های به دست آمده برای متغیر کنترل رسمی (پلیس) بدین شرح می باشد:

متغیر	میانگین	واریانس	مینیم	ماکزیمم	تعداد پاسخگویان
کنترل رسمی (پلیس)	۱۲/۴۱	۴/۹۸	۳	۱۸	۲۳۶

الف) میانگین حاصله برای شاخص اجرای بی طرفانه قانون و التزام شخصی به آن عدد ۱۰/۵۴ می باشد که این مقدار بالاتر از سطح متوسط در نظر گرفته شده برای این متغیر می باشد.

ب) متوسط بررسی شده برای شاخص حفظ نظم در جامعه توسط نیروهای پلیس بالاتر از حد وسط شاخص و برابر با ۸/۲۸ می باشد.

پ) یکی دیگر از معرف های در نظر گرفته شده برای متغیر کنترل رسمی (پلیس) توجه به اجرای قانون در جامعه می باشد که میانگین به دست آمده برای این متغیر عدد ۱۲/۴۱ است و بالاتر از متوسط شاخص می باشد.

در مجموع با توجه به میانگین به دست آمده برای متغیر کنترل رسمی (پلیس) (۳۱/۲۱) این متغیر نقش مؤثری در حفظ انضباط در جامعه دارد.

نتایج توصیفی متغیر اعتماد جویی به صورت زیر می باشد:

متغیر	میانگین	واریانس	مینیم	ماکزیمم	تعداد پاسخگویان
اعتماد جویی	۵/۶۷	۵/۲۰	۳	۱۸	۲۳۶

الف) اولین معرف مورد بررسی برای متغیر اعتماد اجتماعی، اعتماد بنیادی می باشد که با توجه به میانگین به دست آمده یعنی عدد ۵/۶۷ در سطح پایینی قرار دارد و این

نشانه‌گر وجود بی‌اعتنایی بنیادی در بین افراد پاسخگو و ذهنیت بد قبلی نسبت به افراد دیگر می‌باشد.

ب) دومین معرف مورد بررسی برای متغیر فوق، اعتماد بین شخصی می‌باشد که بر اساس میانگین به دست آمده برای این معرف یعنی عدد ۱۰/۴۴ میزان این شاخص نیز در حد پایین می‌باشد.

پ) آخرین معرف در نظر گرفته شده برای متغیر اعتماد جویی، اعتماد تعمیم یافته یا عام است که سطح میانگین به دست آمده برای این شاخص نیز در حد پایین و برابر با ۵/۷۹ می‌باشد که این میانگین نشان از وجود بی‌اعتمادی افراد جامعه نسبت به یکدیگر و به خصوص نسبت به افراد ناشناس می‌باشد.

در کل با عنایت به میانگین ارزیابی شده (۲۱/۸۸) اعتماد اجتماعی در بین جوانان شهر اردبیل در سطح پایینی قرار دارد.

نتایج توصیفی متغیر انضباط اجتماعی به صورت زیر می‌باشد:

متغیر	میانگین	انحراف واریانس معیار	دامنه تغییرات	مینیمم	ماکزیمم	چولگی	کشیدگی	تعداد پاسخگویان
اعتماد جویی	۳۹/۴۶	۵/۰۴	۳	۲۲	۵۱	-۰/۶۲	۰/۴۲	۲۳۶

با توجه به طیف فوق میانگین حاصل شده انضباط در سطح بالاتر از متوسط قرار دارند:

الف: اولین شاخص در نظر گرفته شده برای بررسی انضباط اجتماعی در بین جوانان شهر اردبیل میزان رعایت هنجار رسمی با میانگین ۱۲/۷۷ می‌باشد که نشان از رعایت بالاتر از متوسط این هنجارها در شهر اردبیل می‌باشد.

ب: دومین شاخص مورد بررسی برای این متغیر میزان رعایت هنجار نیمه رسمی با میانگین برابر ۱۵/۷۴ می‌باشد که سطح این شاخص نیز بالاتر از متوسط می‌باشد.

پ: سومین معرف مرتبط با این متغیر میزان رعایت هنجار غیررسمی می‌باشد که میانگین این شاخص برابر با ۹/۶۸ می‌باشد که با توجه به سؤالات طرح شده نشانگر کم توجهی مردم شهر اردبیل به رعایت هنجارهای غیررسمی است.

مجموعاً سطح انضباط اجتماعی با توجه به میانگین به دست آمده (۳۹/۶۴) در سطح بالاتر از متوسط قرار دارد.

نتایج استنباطی دو متغیره ی تحقیق

رابطه بین پایبندی دینی و انضباط اجتماعی

پایبندی دینی در پژوهش حاضر از ۳ گویه تشکیل شده بود که با جمع بستن گویه ها و شکل گیری متغیر فاصله ای پایبندی دینی به بررسی این فرضیه پرداخته شد که:

پایبندی دینی		متغیر مستقل
		متغیر وابسته
۰/۳۰	شدت	انضباط اجتماعی
۰/۰۰۰	معناداری	
۲۳۹	تعداد معتبر	
تایید فرضیه اصلی تحقیق		

بین پایبندی دینی جوانان شهری اردبیل و انضباط اجتماعی در بین آنها رابطه وجود دارد.

روش آماری مورد استفاده برای آزمون فرضیه فوق، با توجه به سطح سنجش متغیرها آزمون همبستگی پیرسون می باشد که بر اساس نتیجه بدست آمده، سطح معناداری برابر با $\text{sig} = ۰/۰۰۰$ کمتر از آلفای $۰/۰۵$ می باشد. در نتیجه رابطه بین پایبندی دینی و انضباط اجتماعی مورد قبول واقع شده و فرضیه فوق تایید می شود.

رابطه بین کنترل اجتماعی غیر رسمی و انضباط اجتماعی

متغیر مستقل دیگر مورد استفاده در این پژوهش، کنترل اجتماعی غیررسمی می باشد که توسط سه گویه سنجش شده است و پس از عمل جمع بستن گویه ها و شکل گیری متغیر فاصله ای کنترل اجتماعی غیر رسمی به بررسی این فرضیه پرداخته شده که:

بین کنترل اجتماعی غیر رسمی و انضباط اجتماعی رابطه وجود دارد.

روش آماری مورد استفاده برای آزمون فرضیه فوق، با عنایت به سطح سنجش متغیرها آزمون همبستگی پیرسون می باشد بدین ترتیب رابطه بین کنترل اجتماعی غیررسمی و انضباط اجتماعی مورد قبول واقع شده و فرضیه فوق تایید می شود.

مطابق با تایید موقتی فرضیه فوق میتوان آگزیومی را به این صورت مطرح کرد:
هرچه کنترل اجتماعی غیر رسمی بیشتر به همان اندازه انضباط اجتماعی بیشتر و بالعکس.

نوع همبستگی موجود در بین متغیرهای مورد بررسی مثبت و شدت آن متوسط می باشد.

آزمون همبستگی پیرسون بین کنترل اجتماعی غیررسمی و انضباط اجتماعی

کنترل اجتماعی غیر رسمی		متغیر مستقل	متغیر وابسته
۰/۲۵	شدت	انضباط اجتماعی	
۰/۰۰۰	معناداری		
۲۳۹	تعداد معتبر		
تایید فرضیه اصلی تحقیق			

رابطه بین کنترل اجتماعی رسمی (پلیس) و انضباط اجتماعی

یکی دیگر از متغیر های این پژوهش، کنترل اجتماعی رسمی (پلیس) است که توسط ۸ گویه سنجش شده است و پس از عمل جمع بستن ابعاد و شکل گیری متغیر فاصله ای کنترل اجتماعی رسمی (پلیس) به بررسی این فرضیه پرداخته شده که:

بین کنترل اجتماعی رسمی (پلیس) و انضباط اجتماعی رابطه وجود دارد.

برای آزمون این فرضیه، با عنایت به سطح سنجش متغیر ها از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است که بر اساس نتیجه بدست آمده از این آزمون، سطح معناداری برابر با $\text{Sig}=0/000$ است که کمتر از آلفای $0/05$ می باشد. بدین ترتیب رابطه بین کنترل اجتماعی رسمی (پلیس) و انضباط اجتماعی مورد قبول واقع شده و فرضیه فوق تایید می شود.

مطابق با تایید موقتی فرضیه فوق میتوان آگزیومی را به این صورت مطرح کرد:

هرچه کنترل اجتماعی رسمی (پلیس) بیشتر به همان اندازه انضباط اجتماعی بیشتر و بالعکس.

آزمون همبستگی پیرسون بین کنترل اجتماعی رسمی (پلیس) و انضباط اجتماعی

کنترل اجتماعی رسمی		متغیر مستقل
		متغیر وابسته
۰/۲۳	شدت	انضباط اجتماعی
۰/۰۰۰	معناداری	
۲۳۳	تعداد معتبر	
تایید فرضیه اصلی تحقیق		

رابطه بین اعتماد اجتماعی و انضباط اجتماعی:

یکی دیگر از متغیرهای این پژوهش، اعتماد اجتماعی است که توسط ۳ معرف و ۷ گویه سنجش شده است و پس از عمل جمع بستن ابعاد و شکل گیری متغیر فاصله ای اعتماد اجتماعی به بررسی این فرضیه پرداخته شد که:

بین اعتماد اجتماعی در بین جوانان شهر اردبیل و انضباط اجتماعی در بین آنها رابطه وجود دارد.

برای آزمون این فرضیه، با عنایت به سطح سنجش متغیرها از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است که بر اساس نتیجه به دست آمده از این آزمون، سطح معناداری برابر با $\text{Sig}=0/821$ است که بیشتر از آلفای $0/05$ می باشد. بدین ترتیب رابطه بین اعتماد اجتماعی و انضباط اجتماعی مورد قبول واقع نشده و فرضیه فوق رد می شود.

آزمون همبستگی پیرسون بین اعتماد اجتماعی و انضباط اجتماعی

اعتماد اجتماعی		متغیر مستقل
		متغیر وابسته
۰/۰۱۵	شدت	انضباط اجتماعی
۰/۸۲۱	معناداری	
۲۳۶	تعداد معتبر	
رد فرضیه اصلی تحقیق		

نتایج استنباطی تحلیل چند متغیره تحقیق

در این قسمت، به تحلیل رگرسیونی چندگانه از داده ها و روابط بین متغیرهای تحقیق پرداخته شده است. هدف از آنالیزهای رگرسیونی، مشخص کردن سهم و تاثیر متغیرهای مستقل تحقیق در تبیین و پیش بینی تغییرات متغیر وابسته می باشد.

قبل از استفاده از تحلیل رگرسیون چند متغیره باید پیش فرض های این نوع تحلیل را در نظر داشته باشیم. زیرا در غیر این صورت داده ها اریب خواهند بود.

الف) یکی از پیش فرض های نرمال بودن متغیر وابسته، استفاده از ترسیم نمودار p-p plot می باشد. در پژوهش حاضر، نمودار خطی رابطه ها نشانگر نرمال بودن توزیع معتبر وابسته می باشد.

ب) پیش فرض دوم، مستقل بودن خطاها یا باقی مانده ها از همدیگر است. عدد به دست آمده از این آزمون نشان می دهد که خطاها یا باقی مانده ها مستقل از همدیگر است.

پس از برآورده شدن پیش فرض های ذکر شده، به تحلیل رگرسیونی متغیرها پرداخته می شود. در این مطالعه، تحلیل رگرسیونی به روش گام به گام انجام گرفته است. در این روش متغیرها برحسب همبستگی با متغیر وابسته دارد تحلیل می شوند و در آخر متغیرهایی که با بیشترین I^2 در ارتباط با هم هستند باقی می مانند. تحلیل رگرسیونی انضباط اجتماعی جوانان شهر اردبیل، حاکی از آن است که ضریب نهایی رگرسیون چندگانه و مجذور آن یعنی ضریب تبیین $0/13$ و ضریب تبیین تصحیح شده که نشان دهنده میزان واقعی تغییرات متغیر وابسته می باشد توسط متغیر های باقی مانده در مدل نهایی می باشد $0/12$ می باشد. به بیان دیگر $0/12$ از واریانس های متغیر وابسته توسط متغیر های مذکور تبیین می شوند. مدل نهایی تحلیل رگرسیون چند متغیره در این پژوهش به این شکل می باشد: (فرد گرایی خودخواهانه) $0/14$ - (پایبندی دینی) $0/18$ + (نظارت غیررسمی) $0/23$ = انضباط اجتماعی

بحث و نتیجه گیری

الف: اولین فرضیه ای که در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفت سنجش رابطه میان پایبندی دینی و انضباط اجتماعی می باشد که برای ارزیابی این فرضیه از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است، نتیجه آنکه کسانی که دارای پایبندی مذهبی بیشتری هستند دارای انضباط بیشتر و کسانی که دو سوگرایی و یا ناپایبندی مذهبی دارند، انضباط اجتماعی کمتری دارند. این رابطه بین عوامل پایبندی مذهبی با انضباط بیانگر این است که عامل ناپایبندی با ناپایبندی می توانند عوامل موثری در انضباط پذیری افراد باشند.

ب: یکی دیگر از فرضیه های مورد تایید در این پژوهش رابطه ی میان فرضیه کنترل غیررسمی و کنترل رسمی (پلیس) انضباط اجتماعی می باشد که بر اساس آزمون پیرسون و سطح معناداری بدست آمده، هرچه میزان کنترل بیشتر باشد انضباط اجتماعی نیز بیشتر خواهد بود. هیرشی، رکلز، فرایدی و هیگ به عنوان پیشگامان نظریه کنترل اجتماعی با تکیه بر نظریات دورکیم بی نظمی اجتماعی را ناشی از ضعف و گسستگی تعلق فرد به جامعه می دانند که در اثر کنترل و نظارت اجتماعی به وجود می آید. هیرشی معتقد است که اجزای تعلق و وابستگی به جامعه شامل موارد ذیل می باشد:

۱- ارتباط با سایر افراد

۲- پذیرش و مشارکت در نقش ها و فعالیت های اجتماعی که ارزش و نتایجی برای دارد.

۳- اعتقاد به ارزش های اخلاقی، هنجارهای فرهنگی و امثال آن

به اعتقاد او کیفیت هر کدام از موارد فوق در موارد خاص می تواند باعث ایجاد بی انضباطی اجتماعی گردد. هر چه تعلق و وابستگی افراد به جامعه ای که در آن زندگی می کنند کم تر باشد، این افراد برای رفتارهای انحرافی آماده تر خواهند بود. به عبارتی دیگر، احساس تعلق به جامعه مانع رفتارهای انحرافی در بین مردم می شود که اگر این مانع از بین برود، افراد دست به اعمال انحرافی خواهند زد. هیرشی معتقد است که وابستگی به جامعه دارای چهار عنصر است:

از نظر هیرشی افراد از لحاظ درجه قبول ارزشها و هنجارهای جامعه متفاوتند. این تفاوت ها به میزان پیوستگی افراد با نظام اجتماعی بستگی دارد. از نظر او بین پیوند با نظام اجتماعی و اعتقاد به مشروعیت اخلاقی رابطه وجود دارد و اعتقادات فرد نیز متاثر از پیوند با مدرسه و خانواده و جامعه است. اعتقادات فرد با پیوند به والدین آغاز می شود و از طریق پیوند با مدرسه و جامعه افزایش می یابد.

ت: دیگر فرضیه ای که در این تحقیق مورد تایید قرار نگرفت رابطه ی میان اعتماد اجتماعی و انضباط اجتماعی می باشد که بر اساس آزمون پیرسون و سطح معناداری بدست آمده، رابطه بین این متغیر ها یافت نشد. شاید یکی از دلایل این امر به ارتباط غیر مستقیم اعتماد اجتماعی با سرمایه اجتماعی بر می گردد که در استان اردبیل در

سطح پایینی قرار دارد علاوه بر میزان پایین سرمایه اجتماعی در این استان اعتماد اجتماعی در سطح پایینی قرار دارد در نتیجه می توان فرضیه ذکر شده را تبیین نمود.

بنابراین پژوهش حاضر نشان داد هرچه افراد اجتماعی تر و سازگارتر می شوند و عامل مذهب می تواند تاثیر معناداری بر رابطه این دو عامل ایفا کند. نتایج نشان داد که کسانی که دارای ناپایبندی و به ویژه دو سوگرایی مذهبی هستند و در زمینه پایبندی مذبی هنوز به ثبات لازم نرسیده اند در زمینه انضباط اجتماعی احتمالاً آسیب پذیرترند. یافته ها نشان داد این افراد در زمینه عواملی که به سلامت روانی و ثبات هیجانی مربوط است دارای مشکل هستند.

راهکارها و پیشنهادها

قبول این واقعیت که تغییرات اجتماعی ملازم تغییرات فرهنگی است و دگرگونی های مهم در جامعه هر دو جنبه را شامل می شود، مسئولان جامعه را بر می انگیزد تا از طریق فعالیت های فوق برنامه مدارس، علاقه مندی نوجوانان را به مسئولیت پذیری افزایش دهند تا در آنها احساسات وحدت و یگانگی با جامعه تقویت شود.

۱) شناساندن انتظارات اجتماعی به نسل جوان، آنان را قادر می سازد تا خود را در جایگاه پذیرش و مقبولیت اجتماعی ملاحظه کرده و برای ایفای نقش خود، آگاهانه وارد صحنه شوند.

۲) معرفی نهاد ها و مراکز اجتماعی و هویت و کارکرد های آن ها، برای نسل جوان یک ضرورت منطقی محسوب می شود. زیرا شناخت هر پدیده مقدمه انس و الفت و در نهایت دل بستگی به آن است.

۳) ترغیب جوانان به بحث و اظهارنظر در خصوص زمینه های مشارکت اجتماعی و حدود مسئولیت های آنان در این مورد، موجب رشد و تعالی انضباط اجتماعی خواهد بود، زیرا عمل به قواعد و مقرراتی که برخاسته از تفکر و اراده جوانان باشد، پایبندی و تعهد عمیق تری را به دنبال خواهد داشت.

۴) رسانه های گروهی به لحاظ تاثیر گسترده و عمیقی که در شکل دادن رفتارهای جوانان دارند، می توانند با ارزش آفرینی و تایید مسئولیت های شخصی و اجتماعی، این نسل را به درک، پذیرش و ایفای اینگونه مسئولیت ها راغب سازند.

۵) پررنگ کردن نموده های اعتقادات مذهبی در جامعه و محدود نکردن آن به مناسبت های خاص و سازگار کردن آن با روحیات جوانان.

برخی پیشنهادات پژوهشی

- به نظر می رسد در بحث انضباط اجتماعی به عنوان مقوله مهم نظم در جامعه تحقیقات باید سمت و سوی چند رشته ای داشته باشد. تحقیقات روانشناسی، روانشناسی اجتماعی، جامعه شناختی و ... می توانند در بحث مسائل ساختاری جامعه نقش بسزایی داشته باشند.
- در ارتباط با موضوعات نزدیک به یک متغیر بنیادی انجام داد. مثلا در مقوله نظم می توان متغیرهای مهمی مثل امنیت اجتماعی انضباط اجتماعی، کنترل اجتماعی و ... را در بحث همایشهای خاص یا مقالات علمی برگزار نمود.
- در پایان باید اشاره کرد که معمولا مسائل اجتماعی مبتلا به جامعه ریشه در ساختارهای اجتماعی داشته است. لذا مطالعات جامع در مورد جوانان و مسائل و مشکلات اجتماعی و فرهنگی لازم می باشد.

منابع

- ابراهیمی قوام، ضغری (۱۳۸۸)، «کاربردهای نظریه های یادگیری در آموزش انضباط و راهبردهای خود انضباطی»، مجموعه مقالات همایش نظم و انضباط اجتماعی، ناشر دانشگاه علوم انتظامی.
- امیر کاوه، سعید، (۱۳۷۶)، نظارت اجتماعی، مجله معرفت، شماره ی ۱۲
- بیات، بهرام، جعفر شرافتی پور و نرگس عبدی، (۱۳۸۷)، پیشگیری از جرم با تکیه بر رویکرد اجتماع محور.
- چلبی، مسعود، (۱۳۷۵)، جامعه شناسی نظم تشریح و تحلیل نظری نظم اجتماعی، چاپ اول، نشر نی
- خوشکار، علیرضا، (۱۳۸۵)، آنومی یا آشفتگی اجتماعی در روابط جوانان، همان فصلنامه
- رفیع پور، فرامرز، (۱۳۷۸)، آنومی یا آشفتگی اجتماعی (پژوهشی در زمینه پتانسیل آنومی در شهر تهران)، چاپ اول، انتشارات سروش، تهران
- صاحب زاده، بهزاد (۱۳۷۸)، «بررسی فرآیند یادگیری ترافیکی در ایجاد انضباط ترافیکی»، همایش نظم و دانش جلد دوم، تهران، معاونت اجتماعی ناجا
- صداقت، کامران (۱۳۸۴)، بررسی نقش عوامل فرهنگی - اجتماعی موثر بر قانون گرایی و قانون گریزی شهروندان تبریز، پایان نامه دکتری رشته جامعه شناسی.
- کریمی، روح الله و دیگران (۱۳۸۸)، «مبانی نظری و شیوه توسعه نظم و انضباط براساس آموزه های اسلامی»، مجموعه مقالات همایش نظم و امنیت اجتماعی، دانشگاه علوم انتظامی.
- محسنی تبریزی، علیرضا، (۱۳۸۳)، وندالیسم، مبانی روان شناسی اجتماعی، جامعه شناسی و روان شناسی رفتار وندالیستی مباحث آسیب شناسی و کژرفتاری اجتماعی، چاپ اول، انتشارات آن
- مرکز تحقیقات ناجا (۱۳۸۲)، نظم اجتماعی، امنیت عمومی و چالش های توسعه (مطالعه امنیت اجتماعی)، فصلنامه علمی - کاربردی، معاونت اجتماعی ناجا، پیش شماره اول
- منصورفر، کریم، (۱۳۸۷)، روش های پیشرفته آماری، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم
- نادری، حمدالله، (۱۳۸۴)، سنجش مشارکت فرهنگی مردم اردبیل و بررسی عوامل مؤثر بر آن، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی اردبیل
- یاری، جلیل، (۱۳۸۴)، بررسی عوامل مؤثر بر میزان پایبندی جوانان (دانش آموزان و دانشجویان شهر تهران)، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید بهشتی.